

АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВЕТЕРИНАРНИХ ПРАВИЛ

Болдарь Г.Є., Бойченко Є.В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

Актуальність. В сучасних умовах тваринний світ може стати джерелом небезпеки та загрози для людини. Кримінальна відповідальність за порушення ветеринарних правил, якщо таке діяння спричинило поширення епізоотії або інші тяжкі наслідки, передбачена ст. 251 Кримінального кодексу України (КК). Останні тенденції спалаху епізоотій демонструють важливість проблеми запобігання хворобам тварин та захисту людей від зоонозів. Вирішення цього завдання вимагає дотримання вимог законодавства у сфері ветеринарної медицини з боку населення, суб'єктів господарювання, державних органів та їх посадових осіб.

Метою роботи є аналіз особливостей кримінальної відповідальності за порушення ветеринарних правил.

Матеріалами дослідження обрано нормативно-правові акти (НПА) України та правозастосовча практика. Використано методи: аналізу, синтезу, узагальнення, формально-логічний, порівняльно-правовий.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за порушення ветеринарних правил.

Відповідно до поставленої мети визначені наступні задачі дослідження: надати юридичну характеристику складу злочину «Порушення ветеринарних правил»; визначити ознаки, за якими цей злочин відрізняється від суміжних адміністративних правопорушень; здійснити аналіз покарання за злочин, передбачений ст. 251 КК України.

Результати дослідження. Суспільна небезпека аналізованого злочину, визначається тим, що порушення ветеринарних правил може спричинити загибель тварин, їх захворювання на хвороби, які вимагають знищення тварин, а також захворювання людей на хвороби, спільні для тварин і людей, заподіяння великої матеріальної шкоди тощо.

Злочин, передбачений ст. 251 КК України, включено до розділу VIII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти довкілля». Саме тому обґрунтованою видається думка, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину є встановлений порядок захисту тваринного світу в частині дотримання ветеринарних правил, попередження і боротьби із заразними хворобами диких і свійських тварин. Враховуючі наслідки від вчинення цього злочину, додатковими об'єктами альтернативно можуть бути: 1) здоров'я населення (у разі поширення зоонозів – хвороб, що передаються людям від тварин); 2) власність та інші блага (наприклад, інтереси тваринництва).

Під ветеринарними правилами слід розуміти вимоги НПА, які регулюють діяльність фізичних та юридичних осіб у сфері ветеринарної медицини. Основним НПА, в якому закріплено правові та організаційні засади функціонування ветеринарної медицини, вимоги до ветеринарно-санітарної якості та безпеки продукції тваринного та рослинного походження, охорони довкілля, а також повноваження державних органів, права й обов'язки юридичних та фізичних осіб у сфері забезпечення епізоотичного благополуччя, карантину тварин, здійснення державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, є Закон України від 25.06.1992 р. № 2498-ХІІ «Про ветеринарну медицину». Слід відзначити, що 04.02.2021 р. було прийнято нову редакцію цього Закону «Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин», яка набуває чинності 21.03.2023 р.

Крім того, до важливих правових джерел у цій сфері слід віднести Закони від 21.12.2017 р. № 2264-VIII «Про безпечність та гігієну кормів», від 18.05.2017 р. № 2042-VIII «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин»,

від 07.04.2015 р. № 287-VIII «Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною» тощо.

Ветеринарні правила можуть бути порушені шляхом вчинення дії або бездіяльності. Наприклад, порушення можуть полягати у наступному: виробництво або продаж заражених продуктів чи сировини тваринного походження, продаж хворих тварин; неповідомлення або несвоєчасне повідомлення органів державної ветеринарної медицини про виникнення захворювання тварин, їх забій, загибель (вимушене дорізування) або невластиву поведінку, неперед'явлення тварин для проведення ветеринарного огляду, профілактичних і лікувально-профілактичних оброблень, досліджень або щеплень; невиконання законних вимог спеціалістів державних установ ветеринарної медицини щодо здійснення протиепізоотичних, обмежувальних та інших ветеринарних заходів; недотримання під час забою, переробки та утилізації продукції тваринного походження встановлених санітарних правил; недотримання вимог правового режиму карантину тварин (наприклад, прогін худоби через карантинну зону або заготівля кормів на карантинній території для вивезення їх в інші господарства; ввезення в Україну поголів'я великої рогатої худоби, овець, кіз, свиней з господарств, неблагополучних щодо бруцельозу); використання хворих або підозрюваних у захворюванні тварин та їх приплоду для відтворення стада тощо.

Особливо слід звернути увагу на те, що кримінальна відповідальність за порушення ветеринарних правил настає за умови, якщо таке діяння спричинило поширення епізоотії або інші тяжкі наслідки. Злочин вважається закінченим із моменту настання тяжких наслідків.

Під «епізоотією» розуміють безперервний на значній території за відносно короткий проміжок часу процес масового поширення заразних (інфекційних та паразитарних) захворювань (скасу, чуми, ящуру, вірусного ентериту, сапу, туберкульозу, сибірки, бруцельозу тощо) сільськогосподарських, домашніх, зоопаркових, лабораторних, диких, циркових тварин та хутрових звірів, домашньої і дикої птиці, бджіл, риби, жаб, молюсків, раків, шовкопрядів, інших представників фауни, а також ембріонів, інкубаційних яєць, заплідненої ікри, зиготи, сперми тощо.

Поняття «інші тяжкі наслідки» є оціночною ознакою. У практиці правозастосування ними можуть визнаватися: 1) масове отруєння людей або тяжке захворювання на відповідну хворобу хоча б однієї людини; 2) масове захворювання або падіж худоби за відсутності ознак епізоотії; 3) великі матеріальні збитки, пов'язані із запровадженням карантинних заходів, зниженням якості або втратою продукції і сировини тваринного походження; 4) масова загибель дичини, бджіл або риби тощо.

Для ілюстрації вищезазначеного можна навести такий приклад. Прокуратурою Харківської області 21.07.2011 р. було порушено кримінальну справу за ст. 251 КК України за фактом порушення ветеринарних правил працівниками філії одного з державних підприємств Харківщини при виготовленні та реалізації комбікорму для годівлі індиків, що завдало тяжких наслідків.

Встановлено, що з 8 по 16 липня 2011 р. на території птахівничого комплексу Донецької області загинуло понад 34 тис. індиків, чим завдано підприємству збитків у сумі понад 7 млн. 363 тис. грн. Корм для годівлі птиці, який був виготовлений на вищезазваному підприємстві, не пройшов державної реєстрації, що є порушенням вимог ст. 76 Закону України «Про ветеринарну медицину». Крім того, зазначена партія комбікорму була доставлена замовнику за відсутності ветеринарного свідоцтва, без оформлення обов'язкового карантинного сертифікату.

Підкреслимо, що для притягнення особи до відповідальності за ст. 251 КК України обов'язково потрібно встановити, що тяжкі наслідки перебувають у прямому причинному зв'язку з порушенням ветеринарних правил, а не зумовлені іншими, у тому числі природними чинниками або діями, які не пов'язані з порушенням таких правил. Це може бути використання

води із джерела, яке було забруднено токсичними відходами. Сумним прикладом такого правопорушення може слугувати масова загибель риби в озері Чернівецького парку «Жовтневий» у 2019 р. внаслідок потрапляння в озеро через каналізацію води, в якій мили відра та бочки після фарбування житлового будинку.

У диспозиції ст. 251 КК України не міститься ніякої спеціальної вказівки щодо суб'єкта цього злочину, тому він визначається як загальний. Але, виходячи зі змісту діяння, можна зробити висновок, що суб'єктами аналізованого злочину є особи, діяльність яких пов'язана з необхідністю дотримуватись ветеринарних правил (наприклад, з утриманням, транспортуванням, торгівлею тваринами; із виробництвом, переробкою, зберіганням та реалізацією продуктів або сировини тваринного походження тощо), а також працівники закладів ветеринарної медицини будь-якої форми власності.

Суб'єктивна сторона аналізованого злочину характеризується виною у формі умислу або необережності щодо діяння, а також необережним ставленням винного до тяжких наслідків порушення ветеринарних правил. Умисне масове знищення тваринного світу визнається екоцидом і кваліфікується за ст. 441 КК України.

Слід зауважити, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 р. № 2617-VIII до абзацу другого ст. 251 КК України були внесені зміни у напрямку підвищення розміру штрафу як покарання за вчинення цього діяння. Зокрема, слова «від ста до двохсот» замінено словами «від однієї тисячі до чотирьох тисяч».

Сьогодні за порушення ветеринарних правил передбачено покарання у вигляді штрафу від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

На підставі аналізу санкції ст. 251 КК України та положення, яке закріплено у ч. 4 ст. 12 КК України, можна зробити висновок, що порушення ветеринарних правил є нетяжким злочином.

Висновки. Саме тяжкі наслідки виступають тією криміноутворюючою ознакою, що надає цьому діянню підвищену ступень суспільної небезпеки, яка є необхідною і достатньою для визнання його злочином. За порушення ветеринарних правил, що не спричинило вказаних наслідків, у Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) передбачено адміністративну відповідальність, зокрема у ст. 107 КУпАП «Порушення правил щодо карантину тварин та інших ветеринарно-санітарних вимог», ст. 107-1 КУпАП «Порушення законодавства про племінну справу у тваринництві», ст. 107-2 КУпАП «Порушення вимог законодавства про ідентифікацію та реєстрацію тварин», ст. 188-22 «Невиконання законних вимог посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби та державної служби ветеринарної медицини».

Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть використовуватись працівниками установ ветеринарної медицини для з'ясування відмінностей між суміжними складами адміністративних та кримінальних правопорушень, а також співробітниками правоохоронних органів України для правильної кваліфікації вищевказаних діянь.

Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо аналіз складів інших кримінальних правопорушень у сфері ветеринарної медицини.